

A század kortársa

Vezér Erzsébet nyolcvanéves

Nem elírás: a századé, ha nem is e szó naptári értelmében. A leginkább Ady-kutatójaként ismert irodalomtörténész szellemi-lelki értelemben évtizedek óta tántoríthatatlan szerelmese a magyar XX. század polgári demokratikus kulturális örökségének.

Ez az ő megközelítésében sosem valamilyen időben már el-távolodott, letűnt korszak öröksége. Vezér Erzsébet intellektuális és érzelmi habitusának sokak számára esetleg meghökkenítő sajátossága, hogy az a közel egy évszázad, amely érdeklődésének úgyszólván kizárólagosan áll a középpontjában, úgy él benne és támad életre azokban, akik vele kapcsolatba kerülnek, mintha az idő egyetlen metszetében történt volna – és történe ma is. Ady élete és költészete ebből a szempontból inkább szimbolikus középpont, ami köré, amihez viszonyítva és mérve e század magyar intellektuális élete mintegy koncentrikus körökben fölépíthető és értelmesen elrendezhető.

Ady e körkörös rend közepés kiindulópontja. Az ő élettrajza kutatásának és művei gondozása aprólékos munkájának a kapcsán, szellemi és személynélvonalas kapcsolatrendszerére foltárásának ürügyén jutott el Vezér a századé, majd a két világháború közötti időszak egyre

több, előtte kevésbé vagy (ide-haza) egyáltalán nem ismert, részben elfelejtett olyan kiválóságáig, mint az emigráns *Jászi, Lesznai Anna, a Polányiak, Duczynska Ilona, Gyömrői Edit, Fejtő Ferenc, Lukács György, Arthur Koestler, Korek Valéria, Faludy György, Píllinszky János* – és ezeken az összekötő láncszemekben keresztül már a „maiakig”. Eleinte az '56-os forradalom után elítélt intellektuelek nemzedéke, *Haraszti Sándortól Gál József*ig vagy *Eörsi Istvánig*. Hozzájuk később, a hetvenes évek elején csatlakoztak az akkor még csak húszon-harmincon éves „óvodisták”, a későbbi „demokratikus ellenzék” ma már országosan ismert politikus, tudós protagonistái, *Kenedi Jánostól Petri Györgyig, Kis Jánostól Bence Györgyig*.

Vezér Erzsébet gondolkodásával is, személyes kapcsolatrendszerével is évtizedek óta egy meghatározó hit jegyében élt: a kontinuitásában. Aminek logikus kiegészítő fele, hogy a XX. századi magyar demokratikus polgári progresszív legkülönfélébb áramlatai, voltak legyen közöttük akár a legfeszültebb belső ellentétek, mindig egyazon medret mosták és tági-tották. Ebből érthető örök törekvése arra, hogy közvetítő és egyensúlyozó szerepet játsszék szellemileg is, barátságai szint-

jén is olyan intellektuelek között, akik önmaguktól erre kevés belső hajlandóságot mutatnak.

Ennek – Ady szavával – nagyon „életes” ellentétéként, maga is mindig élesen ellentmondó megítélések keresztútjában állt. Aminek legfőbb oka, mondjuk ki kertelés nélkül, jobbára ő maga volt. Akárcsak életműve legfontosabb hősei, ő is mindig szinte kereste az alkalmat, ahol pró és kontra szenvedélyes elfogultságaival és csöppet sem páratlan megnyilatkozásaival indulatokat kelthet és provokálhat. Elég ezzel kapcsolatban a legnevezetesebbként *Illyés Gyula* róla írott naplójegyzetere utalni. Másfelől, egyik ma is kedvelt műfaja, az indulatossá glossza sem a bagarjás „békebarátok” sajátos zsánere. Mondhatni, sem régebben, sem ma nem vélt tőle, hogy bemelegedjen akár a tigrisek ketrecébe is.

Negyedszázada ismerjük személyesen egymást. Ebből két évtizeden át sosem tudtam pontosan, mennyi idő. Nem mintha titkolta volna – indulatossága egyszerűen elfeledtette környezetével, hogy neki is van az évek száma szerinti életkora. Emiatt talán nemcsak én hitetlenkedem, amikor leírom a valószínűtlennek tűnő mondatot: *Vezér Erzsébet nyolcvanéves.*

Könczöl Csaba